СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ

STRATEGIC PROSPECTS FOR THE REPRODUCTION OF FIXED ASSETS: RESEARCH OF THE INFLUENCE OF FINANCIAL SOURCES

УДК 338.32:658.152.5
https://doi.org/10.32843/infrastruct35-48

Череп А.В.
д.е.н., професор
Запорізький національний університет
Конєв В.В.
студент
Запорізький національний університет

У статті досліджено вплив обсягів короткострокових кредитів банків і нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на стратегічні перспективи відтворення основних фондів. Відзначено відсутність єдиної думки щодо визначення дефініцій поняття «основні фонди». Обґрунтовано доцільність та необхідність відтворення основних засобів для посилення конкурентоспроможних переваг підприємств. Виокремлено внутрішні та зовнішні джерела фінансування відтворення основних фондів. Проведено аналіз та встановлено загальний позитивний тренд результатів діяльності підприємств машинобудування. Проведено кореляційний аналіз показників діяльності підприємства та побудовано лінійну регресійну модель впливу обсягів короткострокових банківських кредитів і нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на формування основних засобів. Установлено, що обсяги нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) як джерело фінансування не впливають на відтворення основних фондів.

Ключові слова: *основні фонди, відтворення, короткострокові кредити, нерозподілений прибуток, непокритий збиток, фінансування.*

В статье исследовано влияние объемов краткосрочных кредитов банков и нераспределенной прибыли (непокрытого убытка) на стратегические перспективы воспроизводства основных фондов. Отмечено отсутствие единого мнения относительно определения дефиниций понятия «основные фонды». Обоснованы целесообразность и необходимость воспроизводства основных средств для усиления конкурентоспособных преимуществ предприятий. Выделены внутренние и внешние источники финансирования воспроизводства основных фондов. Проведен анализ и установлен общий положительный тренд результатов деятельности предприятий машиностроения. Проведен корреляционный анализ показателей деятельности предприятия и построена линейная регрессионная модель влияния объемов краткосрочных банковских кредитов и нераспределенной прибыли (непокрытого убытка) на формирование основных средств. Установлено, что объемы нераспределенной прибыли (непокрытого убытка) как источник финансирования не влияют на воспроизводство основных фондов.

Ключевые слова: *основные фонды, воспроизведение, краткосрочные кредиты, нераспределенная прибыль, непокрытый убыток, финансирование.*

The article investigates the effect of short-term bank loans and retained earnings (uncovered loss) on the strategic prospects for the reproduction of fixed assets. The issue of reproduction of fixed assets should be considered not only as one of the activities of industrial enterprises, but as a necessary condition for the functioning and achievement of competitiveness of economic entities. The search for strategic prospects for the reproduction of fixed assets of industrial enterprises is under harsh conditions, since their financial condition does not allow for proper reproduction, and the attraction of external resources is risky and suboptimal. There is a lack of consensus on the definition of definitions of the concept of "fixed assets". The feasibility and necessity of reproduction of fixed assets to strengthen the competitive advantages of enterprises is substantiated. The internal and external sources of financing the reproduction of fixed assets are highlighted. The analysis is carried out and the general positive trend of the results of activity of engineering enterprises is established. On the basis of statistics it is confirmed that after the 2014 crisis, machine-building enterprises reduced their losses and began to increase their output in monetary terms. A correlation analysis of the performance indicators of the enterprise is carried out and a linear regression model of the influence of short-term bank loans and retained earnings (uncovered loss) on the formation of fixed assets is constructed. Correlation analysis shows that there is a significant relationship between the volume of fixed assets and short-term bank loans, and there is an inverse relationship between fixed assets and financial results, which is explained by the receipt of losses during the study period. It has been established that the volumes of retained earnings (uncovered loss), as a source of financing, do not affect the reproduction of fixed assets. The problem of strategic prospects of reproduction of fixed assets at "KHARKIV TRACTOR PLANT" PJSC is obtaining negative financial results, which prevents the economic growth of the enterprise.

Key words: *fixed assets, reproduction, short-term loans, retained earnings, uncovered loss, financing.*

Постановка проблеми. Макроекономічна ситуація в Україні не може характеризуватися стабільним положенням через вплив численних ендогенних та екзогенних чинників. Кризові явища в економіці та значна міра невизначеності щодо подальшого розвитку стримують інвесторів і власників підприємств до вкладання фінансових ресурсів у відновлення основних виробничих фондів. Слід зазначити, що питання відтворення основних виробничих фондів необхідно розглядати не тільки як один із видів діяльності промислових підприємств, а як необхідну умову функціонування та досягнення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Пошук стратегічних перспектив відтворення основних фондів промислових підприємств відбувається в жорстких умовах, оскільки їх фінансовий стан не дає змоги здійснювати відтворення на належному рівні, а залучення зовнішніх ресурсів є ризикованим і неоптимальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О.В. Костюнік у своїх наукових дослідженнях розкрив сутність, надав економічну характеристику основних засобів та вдосконалив їх класифікацію [1]. Проблемам відтворення основних фондів присвячено праці відомого вітчизняного економіста С.Ю. Кулакова [4]. З проблемними питаннями відтворення основних фондів С.Ю. Кулакова перекликаються дослідження іншого вітчизняного економіста Р.В. Сазонова. Крім того, у його працях акцентовано увагу на інноваційному складнику

такого відтворення, обґрунтовано доцільність та роль для діяльності підприємств у сучасних умовах [5]. Подібної точки зору дотримується О.А. Сметанюк, яка розглянула проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів та запропонувала шляхи фінансування не лише за рахунок власних коштів, а й з урахуванням інвестиційних ресурсів [6]. Але невирішеними залишилися питання щодо визначення впливу короткострокових банківських кредитів і нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на вартість основних засобів підприємств, тому тема запропонованого наукового дослідження є актуальною та своєчасною.

Потребують дослідження проблеми визначення впливу джерел фінансових ресурсів на стратегічні перспективи відтворення основних фондів промислових підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення впливу обсягів короткострокових кредитів банків і нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на стратегічні перспективи відтворення основних фондів ПрАТ «Харківський тракторний завод».

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання термінів «основні фонди» та «основні засоби» є об’єктом суперечок науковців у пострадянських країнах.

Аналіз наукової літератури О.В. Костюнік та А.А. Наконечної свідчить про те, що більшість науковців під «основними засобами» розуміє матеріальні активи підприємства [1, с. 178].

За Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [2].

Натомість у Податковому кодексі України міститься таке тлумачення: основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (окрім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2 500 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2 500 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких із дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [3].

Відповідно до цього, можна стверджувати, що в сучасних реаліях відсутнє єдине розуміння терміна «основні засоби» серед науковців і законодавчих актів.

С.Ю. Кулакова та А.С. Кордубан зазначають, що основні фонди виступають однією з конкурентних переваг підприємств, адже їх належний стан та використання безпосередньо впливають на ефективність їх функціонування, дають змогу підвищити продуктивність праці, покращити якість продукції, мінімізувати витрати виробництва та й узагалі вивести його на новий рівень розвитку [4].

Під терміном «відтворення основних фондів», насамперед, необхідно розуміти «процес усунення морального та фізичного зносу основних фондів через загальну сукупність взаємопов’язаних та впорядкованих між собою відтворюваних відносин, що органічно взаємозалежать від параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств та умов його економічної діяльності на ринку на основі капітального ремонту, модернізації, модифікації або повної заміни працюючих основних фондів, що в кінцевому підсумку призведе до підвищення соціально-економічної ефективності підприємства у цілому» [5, с. 324].

Таблиця 1

Чистий прибуток (збиток) підприємств машинобудування у 2010–2017 рр.

Роки	Фінансовий результат (сальдо), млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн грн
2010	4204,9	58,2	7271,4	41,8	3066,5
2011	10639,6	65,6	13112,0	34,4	2472,4
2012	9268,8	65,2	12468,6	34,8	3199,8
2013	2768,6	64,2	7178,8	35,8	4410,2
2014	-22380,2	63,7	7622,2	36,3	30002,4
2015	-15374,0	74,0	12946,4	26,0	28320,4
2016	-732,2	76,9	11773,7	23,1	12505,9
2017	6119,7	77,4	15602,3	22,6	9482,6

Джерело: складено авторами на основі [7]

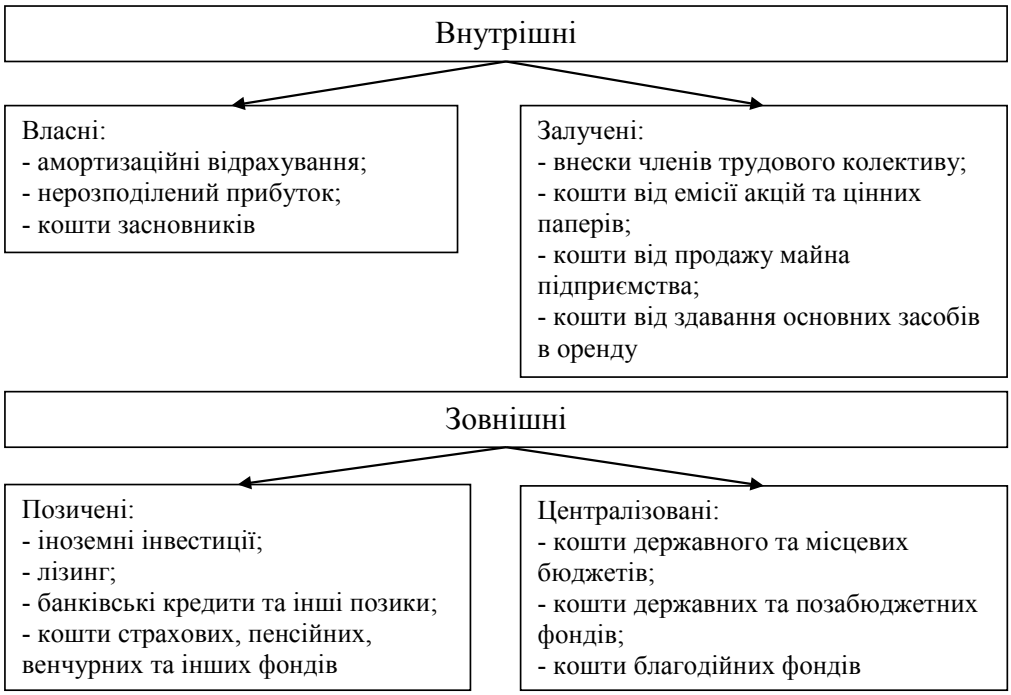

Рис. 1. Джерела фінансування відтворення основних фондів

Джерело: складено авторами на основі [6, с. 260]

Серед джерел фінансування відтворення основних фондів можна виділити такі (рис. 1).

Аналіз статистичних даних щодо результатів діяльності підприємств галузі машинобудування свідчить про економічне зростання (табл. 1, табл. 2).

Із наведеної інформації в табл. 1 можна стверджувати, що після кризи 2014 р. підприємства галузі скоротили збитки та в 2017 р. почали отримувати прибутки.

Таблиця 2

Обсяг виробленої продукції підприємствами машинобудування у 2013–2017 рр.

Рік	Обсяг виробленої продукції, млн грн
2013	139 310,2
2014	121 350,8
2015	135 506,0
2016	158 933,0
2017	196 375,4

Джерело: складено авторами на основі [7]

Відповідно до статистики фінансових результатів, у 2014 р. спостерігаємо зменшення обсягів виробленої продукції у грошовому виразі та їх зростання з 2015 р.

Для подальшого аналізу впливу обсягів короткострокових кредитів банків і нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на стратегічні перспективи відтворення основних фондів було вибрано ПрАТ «Харківський тракторний завод». Для дослідження було вибрано період 2014–2018 рр., оскільки до 2013 р. фінансова звітність не складалася за МСБО.

Вихідну статистичну інформацію представлено нижче (табл. 3).

Для дослідження зв'язків між показниками було застосовано кореляційний аналіз (табл. 4).

Між обсягами основних засобів і короткострокових кредитів банків спостерігається значна залежність. Обернена залежність між основними засобами та фінансовими результатами пояснюється тим, що за отримання збитків обсяг основних засобів зменшується.

Таблиця 3

Показники діяльності ПрАТ «Харківський тракторний завод» за 2014–2018 рр., тис грн

Рік	Основні засоби	Короткострокові кредити банків	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)
2014	363034	0	147568
2015	793388	45928	-108385
2016	781250	43265	-775742
2017	738435	36065	-572681
2018	719219	37348	-654061

Джерело: складено авторами на основі [8]

Таблиця 4

Кореляційний аналіз

	Основні засоби	Короткострокові кредити банків	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)
Основні засоби	1		
Короткострокові кредити банків	0,9964	1	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-0,7033	-0,6738	1

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків

ВЫВОД ИТОГОВ					
Регрессионная статистика					
Множественный R	0,9974149				
R-квадрат	0,9948365				
Нормированный R-квадрат	0,9896729				
Стандартная ошибка	18215,916				
Наблюдения	5				
Дисперсионный анализ					
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*
Регрессия	2	1,28E+11	63930308452	192,665852	0,005163533
Остаток	2	6,64E+08	331819613,1		
Итого	4	1,29E+11			
	Коэффициен	*артная о*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*
Y-пересечение	369169,84	17998,4	20,51125322	0,002368484	291728,9519
Короткострокові кредити банків	9,2080089	0,661544	13,9189763	0,00512199	6,361616774
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-0,0265875	0,031305	-0,849317182	0,485152589	-0,161280308

Рис. 2. Часткові результати моделювання

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків

Наступним кроком є побудова регресійної лінійної моделі. Часткові результати моделювання за допомогою програми MS Office Excel наведено нижче (рис. 2).

Із наведених даних можна зробити такі висновки:

– значення R^2 дорівнює 0,99, що характеризує високу точність апроксимації моделі;

– за критерієм Фішера модель значуща, оскільки значимість F менше критичного значення 0,05;

– фактор впливу фінансових результатів можна видалити з моделі, оскільки P-значення даного фактору більше критичного 0,05, а отже, ця змінна не має впливу на залежну змінну.

Таким чином, рівняння лінійної регресії має такий вид:

$$y = 369169{,}84 + 9{,}21x_1, \qquad (1)$$

де y – обсяг основних засобів;

x_1 – обсяги короткострокових кредитів банків.

Слід звернути увагу на розраховані значення вільного члена рівняння, величина якого вказує на те, що невраховані фактори мають більший вплив на формування основних засобів.

Висновки з проведеного дослідження. Із проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

– обсяги нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) мають кореляційний зв'язок з обсягами основних засобів, але як джерело фінансування не впливають на їх відтворення;

– короткострокові банківські кредити мають незначний вплив на відтворення основних засобів.

Проблемою стратегічних перспектив відтворення основних засобів на ПрАТ «Харківський тракторний завод» є отримання від'ємних фінансових результатів, що унеможливлює економічне зростання підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Костюнік О.В. Економічний зміст та класифікація основних засобів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 21(1). С. 177–180.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 (дата звернення: 19.09.2019).

3. ПодатковийкодексУкраїни.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 19.09.2019).

4. Кулакова С.Ю. Теоретичні основи відтворення основних фондів підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 6.

5. Сазонов Р.В. Інноваційне відтворення основних фондів підприємств України. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2014. Вип. 11(2). С. 322–329.

6. Сметанюк О.А. Проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів. *Економічний простір*. 2012. № 59. С. 256–264.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 19.09.2019).

8. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: https://smida.gov.ua (дата звернення: 19.09.2019).

REFERENCES:

1. Kostyunik O. V. (2016) Ekonomichnyi zmist ta klasyfikatsiia osnovnykh zasobiv [Economic and contents classification of fixed assets]. *Scientific Herald of Kherson State University. Series: Economics Sciences*. vol. 21(1), pp. 177–180.

2. Polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 7 «Osnovni zasoby». Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 (accessed 19 September 2019).

3. Podatkovyy kodeks Ukrayiny. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (accessed 19 September 2019).

4. Kulakova S. Ju. (2015) Teoretychni osnovy vidtvorennja osnovnykh fondiv pidpryjemstva v suchasnykh umovakh [The theoretical basis for the reproduction of fixed assets of the enterprise in modern conditions]. *Efficient economy*, no. 6.

5. Sazonov R. V. (2014) Innovacijne vidtvorennja osnovnykh fondiv pidpryjemstv Ukrajiny [Creating innovative fixed capital company ukraine]. *Economic sciences. Series: Accounting and Finance*, vol. 11(2), pp. 322–329.

6. Smetanjuk O. A. (2012) Problemy finansovogho zabezpechennja vidtvorennja osnovnykh zasobiv [Problems of financial support for reproduction of fixed assets]. *Economic scope*, no. 59, pp. 256–264.

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua (accessed 19 September 2019).

8. Stock market infrastructure development agency of Ukraine. Available at: https://smida.gov.ua (accessed 19 September 2019).

Cherep Alla
Doctor of Economic Sciences, Professor
Zaporizhzhya National University
Konyev Vladyslav
Student
Zaporizhzhya National University

STRATEGIC PROSPECTS FOR THE REPRODUCTION OF FIXED ASSETS: RESEARCH OF THE INFLUENCE OF FINANCIAL SOURCES

The issue of reproduction of fixed assets should be considered not only as one of the activities of industrial enterprises, but as a necessary condition for the functioning and achievement of competitiveness of economic entities. The search for strategic prospects for the reproduction of fixed assets of industrial enterprises is under harsh conditions, since their financial condition does not allow for proper reproduction, and the attraction of external resources is risky and suboptimal.

The purpose of this article is to determine the impact of the volume of short-term bank loans and retained earnings (uncovered loss) on the strategic prospects of reproduction of fixed assets of "KHARKIV TRACTORY FACTORY" PJSC.

The problems of determining the impact of sources of financial resources on the strategic prospects of reproduction of fixed assets of industrial enterprises are previously unresolved parts of the general problem addressed in the article.

The use of the term "fixed assets" has been the subject of controversy among scientists in the post-Soviet countries. It can be argued that in today's realities there is no common understanding of the term "fixed assets" among scientists and legislative acts.

The analysis is carried out and the general positive trend of the results of activity of engineering enterprises is established. On the basis of statistics it is confirmed that after the 2014 crisis, machine-building enterprises reduced their losses and began to increase their output in monetary terms.

"KHARKIV TRACTORY FACTORY" PJSC was selected to analyze the impact of short-term bank loans and retained earnings (uncovered loss) on the strategic prospects for the reproduction of fixed assets. The 2014-2018 period was selected for the study, as the financial statements were not prepared under IAS until 2013.

Correlation analysis of indicators shows the following:

– significant dependence is observed between the volume of fixed assets and short-term loans of banks;

– the inverse relationship between fixed assets and financial results is explained by the fact that upon receipt of losses, fixed assets decrease.

The results of constructing a regression linear model indicate the following:

– the value of R2 is 0.99, which characterizes the high accuracy of model approximation;

– according to the Fisher criterion, the model is significant because the F value is less than the critical value of 0.05;

– the effect of financial results can be removed from the model, since the P-value of this factor is more than a critical 0.05, and therefore this variable has no effect on the dependent variable;

– not considered factors have a greater impact on the formation of fixed assets.

The problem of strategic prospects of reproduction of fixed assets at "KHARKIV TRACTOR PLANT" PJSC is obtaining negative financial results, which prevents the economic growth of the enterprise.